

Jerzy Dudziński, Jarosław Narętkiewicz

Struktura eksportu jako determinanta jego dynamiki we współczesnym handlu międzynarodowym : na przykładzie Ameryki Łacińskiej

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 35/1, 149-163

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Jerzy Dudziński*

Jarosław Narętkiewicz**

Uniwersytet Szczeciński

STRUKTURA EKSPORTU JAKO DETERMINANTA JEGO DYNAMIKI WE WSPÓŁCZESNYM HANDLU MIĘDZYNARODOWYM (NA PRZYKŁADZIE AMERYKI ŁACIŃSKIEJ)

STRESZCZENIE

W artykule dokonano oceny skali i kierunków wpływu istotnego czynnika, jakim jest struktura eksportu (towarowa i geograficzna), na jego dynamikę w warunkach współczesnego handlu międzynarodowego. Analizą objęto region Ameryki Łacińskiej. W pierwszej części opracowania omówiono rolę krajów i subregionów Ameryki Łacińskiej w eksporcie światowym. W kolejnych przedstawiono zróżnicowanie dynamiki wartości eksportu w badanych regionach i krajach oraz skalę odmienności ich struktur eksportowych, a także zachodzące w nich zmiany w XXI wieku z uwzględnieniem wpływu ruchu cen eksportowych.

Przeprowadzone rozważania pozwalają stwierdzić, że surowcowo-rolna specjalizacja eksportowa krajów i regionów okazuje się istotnym pozytywnym czynnikiem determinującym dynamikę eksportu w warunkach współczesnego handlu międzynarodowego. Wynika to z faktu utrzymywania się w XXI wieku nowych, korzystnych dla dóbr podstawowych długookresowych relacji cenowych.

Słowa kluczowe: kraje Ameryki Łacińskiej, handel międzynarodowy, struktura eksportu

* Adres e-mail: jdudzi@wneiz.pl.

** Adres e-mail: joten@wneiz.pl.

Wprowadzenie

W literaturze przedmiotu od dawna akcentuje się negatywne skutki zjawiska specjalizacji surowcowo-żywnościowej krajów rozwijających się oraz fakt nadmiernej koncentracji ich eksportu na kilku grupach towarowych czy nawet swoistego monoeksportu¹. Tego rodzaju poglądy – dominujące w drugiej połowie ubiegłego wieku – głoszono powszechnie jeszcze na początku XXI wieku, a więc przed okresem boomu surowcowego. Spotyka się je nawet obecnie, gdy relacje cen w handlu międzynarodowym uległy wyraźnemu odwróceniu².

W XXI wieku główną cechą ruchu cen w handlu międzynarodowym jest jednak bardzo wysoka dynamika cen dóbr podstawowych przy względnie umiarkowanym tempie wzrostu cen dóbr przetworzonych. A zatem można mówić o procesie swoistego „zwierania się nożyc cen”. Wspomniane zjawisko – trwające z krótką przerwą już prawie kilkanaście lat – powoduje zróżnicowane skutki w gospodarce światowej i w znacznym stopniu determinuje kierunki rozwoju gospodarczego krajów i regionów³.

Tradycyjne ujęcie kierunków wpływu relacji cen światowych na eksport krajów i regionów wymaga zatem w obecnej rzeczywistości rewizji. Wyniki najnowszych badań⁴, w tym także autorów niniejszej publikacji⁵, wskazują bowiem, że kraje

¹ Szerzej na ten temat zob. W.K. Tillmann, *Latin America's Export Structure Needing Reform*, „Intereconomics” 1966, No. 2; S. Page, A. Hewitt, *World Commodity Prices: Still a Problem for Developing Countries?*, Overseas Development Institute, London 2011; K.C. Fung, A. Garcia-Herrero, M.N. Ospina, *Latin American Commodity Export Concentration: Is There a China Effect?*, „BBVA Working Paper” 2013, No. 6.

² Szerzej na ten temat zob. *Commodity Dependence and International Commodity Prices, w: Towards Human Resilience: Sustaining MDG Progress in an Age of Economic Uncertainty*, UNDP, New York 2011.

³ Por. J. Dudziński, *Proces zwierania się nożyc cen w handlu międzynarodowym i jego przyczyny*, w: *Gospodarka międzynarodowa – wyzwania i nowe trendy*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu” 2011, nr 179, s. 45–56.

⁴ Por. na przykład *Trade and Development Report 2013*, United Nations, New York–Geneva 2013, s. 51–52.

⁵ Szerzej na ten temat zob. J. Dudziński, J. Narękiwicz, *Nowe relacje cen w handlu międzynarodowym a eksport krajów Wspólnoty Niepodległych Państw*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2013, nr 756; J. Dudziński, J. Narękiwicz, I. Wasiak, *Price Movements in the International Trade and Asian Developing Countries' Exports*, w: *Innovation Sources of Economies in Eastern Asia*, red. B. Skulska, A.H. Jankowiak, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2012, nr 256; J. Dudziński, J. Narękiwicz, *Volume and Price as Factors of Poland's Export in the*

o surowcowo-rolnej strukturze eksportu, a także wykazujące silne związki handlowe z Chinami (i innymi krajami rozwijającymi się) odnoszą dużo większe sukcesy eksportowe niż eksporterzy dóbr przetworzonych, powiązani gospodarczo z państwami wysoko rozwiniętymi.

Celem niniejszego opracowania jest określenie skali i kierunków wpływu istotnego czynnika – jakim jest struktura eksportu – na jego dynamikę w warunkach współczesnego handlu międzynarodowego. Przy czym termin „struktura” rozumiany jest dwojako: w ujęciu towarowym (a więc według głównych grup produktów) i geograficznym (czyli z uwzględnieniem najważniejszych kierunków wywozu).

Analizą objęto wysoce interesujący region, jakim jest niewątpliwie Ameryka Łacińska. Jej subregiony (Ameryka Południowa i Ameryka Środkowa), a także najważniejsze gospodarczo kraje (Brazylia i Meksyk) są bowiem dobrym przykładem funkcjonowania odmiennych struktur eksportowych. Tym samym stanowią wręcz wzorcową ilustrację wpływu nowych relacji cenowych na kształtowanie się dynamiki wywozu różniących się w tym aspekcie krajów i subregionów.

W pierwszej części artykułu przedstawiono ogólnie rolę krajów Ameryki Łacińskiej w eksporcie światowym, a w kolejnych – zróżnicowanie dynamiki wartości eksportu w badanych regionach i krajach w kontekście odmienności ich struktur eksportowych (towarowej i geograficznej), a także zachodzące w nich zmiany w XXI wieku z uwzględnieniem wpływu ruchu cen eksportowych. W końcowej części zamieszczono syntetyczne podsumowanie wyników badań, których zakres czasowy obejmuje lata 2000–2012. W pracy wykorzystano dane źródłowe pochodzące z UNCTAD i IMF, a także dostępne publikacje (w tym również autorów południowoamerykańskich).

1. Rola wybranych krajów i regionów Ameryki Łacińskiej w eksporcie światowym

Ameryka Łacińska (łącznie 34 państwa i 12 terytoriów zależnych) to silnie zróżnicowany pod względem geograficznym, gospodarczym, politycznym i kulturowym region, który obejmuje część Ameryki Północnej (kraje na południe od USA) i Amerykę Południową. W zdecydowanej większości są to byłe posiadłości hiszpańskie i portugalskie, powiązane historycznie i kulturowo z państwami Półwyspu Ibe-

ryjskiego⁶. Geograficznie terytorium tego regionu pokrywa się z Ameryką Środkową i Ameryką Południową (niekiedy dodatkowo wyodrębnia się wyspy Morza Karaibskiego). Wszystkie gospodarki tego regionu zaliczane są do krajów rozwijających się⁷.

Tabela 1. Eksport światowy według głównych grup krajów w latach 2000–2012 (%)

Grupa krajów	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Kraje rozwinięte	65,734	65,633	63,057	58,720	56,407	53,892	50,827
Kraje transformacji gospodarczej	2,388	2,506	3,053	3,753	4,575	4,063	4,568
Kraje rozwijające się	31,878	31,861	33,890	37,527	39,018	42,045	44,605
Azja	23,825	24,097	26,028	28,655	29,863	32,823	35,038
Afryka	2,290	2,230	2,598	3,059	3,483	3,342	3,424
Ameryka, w tym:	5,682	5,467	5,197	5,749	5,613	5,821	6,089
Ameryka Środkowa	2,837	2,746	2,267	2,330	2,050	2,224	2,309
Ameryka Południowa	2,551	2,476	2,695	3,144	3,311	3,419	3,587

Źródło: UNCTAD statistical database, <http://unctadstat.unctad.org> (6.11.2013).

Od zakończenia drugiej wojny światowej do początku XXI wieku w strukturze światowych obrotów towarowych w układzie głównych regionów ekonomicznych wyraźnie dominowały kraje rozwinięte gospodarczo. W poszczególnych latach przypadało na nie od 60% do 70% światowego eksportu⁸. Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat udział tej grupy krajów stopniowo się obniżał, przy czym w 2012 roku wynosił już tylko 50,8% (por. tabelę 1). Z kolei kraje rozwijające się, których udział w ubiegłym wieku kształtował się w przedziale 25–30%, w następnych latach zaczęły szybko zyskiwać na znaczeniu i w 2012 roku przypadało na nie aż 44,6% światowego wywozu.

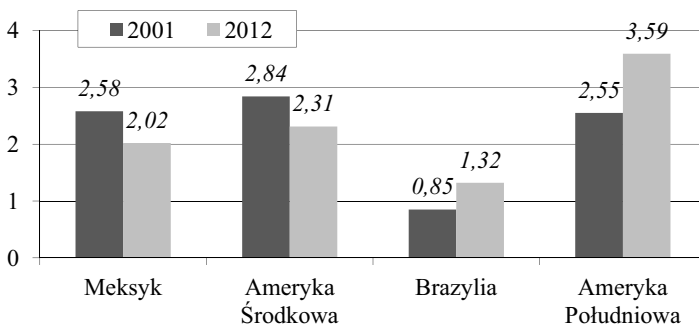
⁶ Por. *Encyklopedia PWN w trzech tomach*, t. 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 60.

⁷ Zob. na przykład S. Miklaszewski, *Państwa Ameryki Środkowej i Południowej*, w: *Kraje rozwijające się w światowym systemie gospodarczym*, red. S. Miklaszewski, Difin, Warszawa 2007, s. 204. Podobna klasyfikacja znajduje zastosowanie w publikacjach UNCTAD, w których kraje rozwijające się Ameryki podzielono na trzy regiony geograficzne: Amerykę Środkową, Amerykę Południową i wyspy Morza Karaibskiego (*UNCTAD Handbook of Statistics 2012*, New York–Geneva 2012, s. XII i XIII). W dalszej części artykułu określenia: kraje Ameryki Łacińskiej i kraje rozwijające się Ameryki będą oznaczały ten sam region, a Ameryka Południowa i Ameryka Środkowa będą traktowane jako subregiony.

⁸ Por. J. Narętkiewicz, *Międzynarodowe obroty towarowe*, w: *Międzynarodowe stosunki gospodarcze. Wybrane zagadnienia*, red. J. Dudziński, H. Nakonieczna-Kisiel, Wydawnictwo Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu, Szczecin 2007, s. 59–60.

Spośród grup krajów zaliczanych do rozwijających się w eksporcie światowym niewątpliwie najważniejszą rolę odgrywają obecnie kraje azjatyckie. Ich udział wyniósł bowiem w 2012 roku aż 35%, podczas gdy na kraje rozwijające się Ameryki przypadło 6,1%, a na kraje afrykańskie tylko 3,4%. W tym miejscu warto podkreślić, że w latach 2000–2012 jedynie azjatyckie kraje rozwijające się odnotowały istotny wzrost udziału w światowym wywozie (o prawie 12 punktów procentowych). Odsetek przypadający na kraje Ameryki Łacińskiej wzrósł niewiele, bo z 5,7% do 6,1%. Za godny odnotowania należy jednak uznać fakt, że już w wypadku samych tylko krajów Ameryki Południowej wzrost ten był bardziej wyraźny (z 2,6% do 3,6% – por. rysunek 1). Z kolei udział subregionu Ameryki Środkowej w światowym eksporcie uległ obniżeniu (z 2,8% do 2,3%).

Rysunek 1. Udział wybranych krajów i regionów Ameryki Łacińskiej w eksporcie światowym w latach 2000–2012 (%)

Źródło: UNCTAD statistical database, <http://unctadstat.unctad.org> (6.11.2013).

Pod względem potencjału gospodarczego główną rolę wśród krajów Ameryki Łacińskiej odgrywają Brazylia i Meksyk, które są wliczane do grupy skupiającej dwadzieścia największych gospodarek świata (G-20). Zgodnie z klasyfikacją UNCTAD Brazylia i Meksyk zaliczane są (wśród krajów rozwijających się) do tak zwanych gospodarek wschodzących (*emerging economies*), a Meksyk także do głównych eksporterów wyrobów przetworzonych (*major manufactured goods exporters*). Meksyk i Brazylia są także ważnymi dostawcami towarów na rynek międzynarodowy (w 2012 roku odpowiednio szesnasta i dwudziesta druga pozycja na liście światowych eksporterów). Warto jednak podkreślić, że w badanym okre-

się udział Brazylii w światowym eksporcie dość znacznie wzrósł (z około 0,9% do 1,4%), natomiast Meksyku spadł (z 2,6% do 2%).

Kraje Ameryki Łacińskiej łączą stosunkowo silne więzi gospodarcze, do czego niewątpliwie przyczyniły się procesy integracyjne, wyrażające się w utworzeniu i funkcjonowaniu regionalnych ugrupowań integracyjnych. Są to przede wszystkim Wspólny Rynek Ameryki Południowej (MERCOSUR), Wspólny Rynek Ameryki Środkowej (CACM), Wspólnota Karaibska (CARICOM) i Wspólnota Andyjska⁹.

Za szczególnie przypadek można uznać Meksyk, którego gospodarka jest bardzo mocno powiązana z amerykańską. Przyczyniło się do tego niewątpliwie utworzenie Północnoamerykańskiej Strefy Wolnego Handlu (NAFTA). Warto podkreślić, że to właśnie powstanie NAFTA wydatnie wpłynęło na przekształcenia w strukturze eksportu Meksyku, kraj ten stał się bowiem relatywnie znaczącym eksporterem dóbr przetworzonych¹⁰.

2. Struktura towarowa a dynamika wartości eksportu krajów Ameryki Łacińskiej

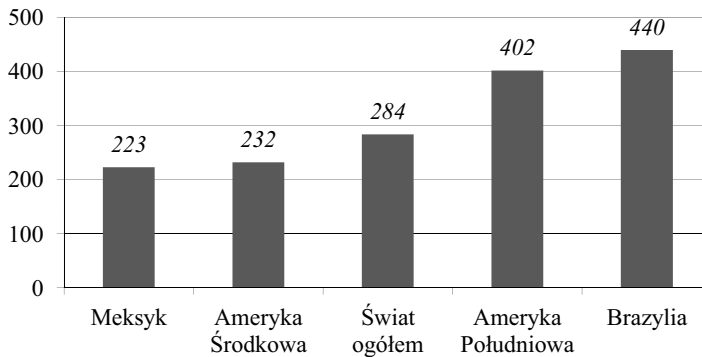
Eksport poszczególnych krajów i regionów Ameryki Łacińskiej rozwijał się w XXI wieku dość nierównomiernie. Na szczególne wyeksponowanie zasługuje fakt znacznie wyższej dynamiki wywozu z krajów Ameryki Południowej niż Środkowej. Eksport z subregionu Ameryki Południowej wzrósł bowiem w badanym okresie około czterokrotnie, podczas gdy Ameryki Środkowej tylko dwukrotnie (por. rysunek 2). Jeszcze większe dysproporcje zanotowano w przypadku Meksyku i Brazylii, a więc – jak już wspomniano – dwóch największych gospodarek i reprezentantów analizowanych regionów. Eksport Brazylii zwiększył się w latach 2000–2012 o 340%, podczas gdy Meksyku zaledwie o 123%. Warto zarazem zauważyć, że zarówno Meksyk, jak i cała Ameryka Środkowa zwiększyły swój eksport w omawianym okresie w tempie niższym od średniej światowej. Wymaga to tym silniejszego podkreślenia, że XXI wiek to okres dynamizmu gospodarczego krajów rozwijających się, przy względnie wolniejszym tempie wzrostu krajów uprzemysłowionych.

⁹ Szerzej na ten temat zob. T. Michałowski, *Integracja w Ameryce Łacińskiej*, w: *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, red. R. Orłowska, K. Żołądkiewicz, PWE, Warszawa 2012, s. 248–256.

¹⁰ Por. K.C. Fung, A. Garcia-Herrero, M.N. Ospina, *Latin American Commodity...*, s. 5.

W świetle przedstawionych danych interesujące wydaje się zatem określenie kierunków i skali wpływu badanej determinanty – w postaci zróżnicowania dynamiki wartości eksportu – na zmianę roli poszczególnych krajów i regionów w handlu międzynarodowym.

Rysunek 2. Dynamika wartości eksportu wybranych krajów i regionów Ameryki Łacińskiej w 2012 roku (2000 = 100)

Źródło: UNCTAD statistical database, <http://unctadstat.unctad.org> (6.11.2013).

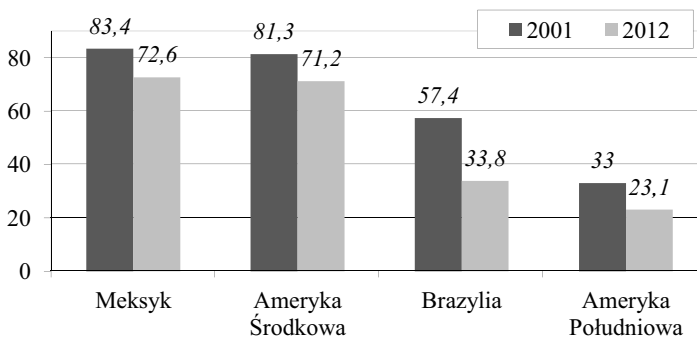
Jak wynika z danych przedstawionych na rysunku 3, struktura towarowa eksportu obu analizowanych subregionów wykazuje bardzo wyraźnie zróżnicowanie. W wywozie krajów Ameryki Środkowej ponad 70% zajmują dobra przetworzone, a w eksporcie Meksyku aż 72% (2012 rok). Co więcej, wskazany odsetek przypadający na te wyroby i tak w XXI wieku wyraźnie się zmniejszył – w 2000 roku wynosił on bowiem aż 81,3% w przypadku całego subregionu i aż 83,4% w odniesieniu do Meksyku. Można więc stwierdzić, że mimo pewnej reakcji na nowe relacje cenowe kraje Ameryki Środkowej pozostają nadal relatywnie znacznym eksporterem artykułów przemysłu przetwórczego (a skromnym surowców i żywności), co tłumaczy – w świetle niekorzystnych dla nich relacji cenowych panujących w XXI wieku – uzyskiwanie w znacznej mierze słabszych wyników eksportowych¹¹.

¹¹ Chiny i inne kraje rozwijające się kompensowały wspomniane niekorzystne relacje cenowe wysoką dynamiką wywozu, co w przypadku krajów Ameryki Środkowej nie miało miejsca. Por. *Latin America and the Caribbean in the World Economy 2011–2012. Continuing Crisis in the Centre and New Opportunities for Developing Economies*, United Nations, ECLAC, Santiago (Chile) 2012, s. 53–55.

Rola dóbr przetworzonych w eksporcie Ameryki Południowej jest natomiast wyraźnie mniejsza. W 2012 roku odsetek przypadający na te towary w eksporcie całego subregionu wyniósł zaledwie 23,1%, a w eksporcie Brazylii 33,8%. Warto podkreślić, że kraje te zanotowały również w XXI wieku bardzo wydatną obniżkę udziału wspomnianych dóbr w wywozie. O ile bowiem analizowany odsetek w eksporcie całego subregionu obniżył się o 10 punktów procentowych, to w wywozie Brazylii spadł wręcz drastycznie (z około 60% do około 35%).

Ukazane zmiany oznaczały, że Brazylia i inne kraje Ameryki Południowej dostosowały się w znacznie większym stopniu niż państwa Ameryki Środkowej do nowych relacji cenowych występujących w handlu międzynarodowym w XXI wieku. Najlepszym tego przykładem jest Brazylia, która obniżając – jak wspomniano – udział dóbr przetworzonych w swoim eksporcie o blisko połowę, wykorzystała skutecznie potencjał surowcowo-żywnościowy swojej gospodarki¹².

Rysunek 3. Udział wyrobów przetworzonych w eksporcie wybranych krajów i regionów Ameryki Łacińskiej w latach 2000–2012 roku (%)

Źródło: UNCTAD statistical database, <http://unctadstat.unctad.org> (6.11.2013).

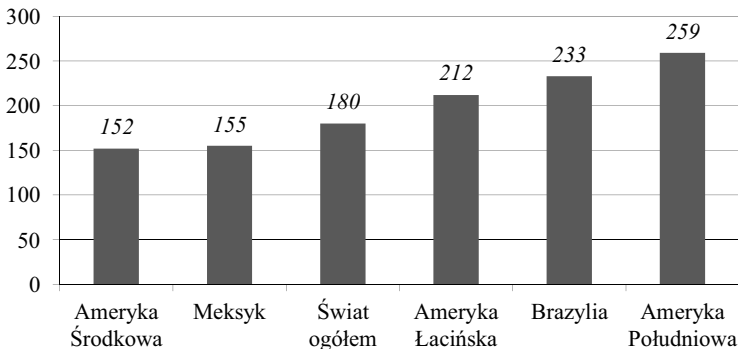
Kierunki i dynamika zmian cen w eksporcie krajów Ameryki Łacińskiej są bardzo dobrą ilustracją spotykanej w literaturze przedmiotu tezy, że cena stanowi odzwierciedlenie, ale i zarazem swoistą syntezę procesów zachodzących w gospo-

¹² Zob. M. Czarniecka-Gallas, *The Efficiency of Industrial Policy in 21st Century? The Case of Brazil*, „Gospodarka Narodowa” 2013, nr 7–8.

darce (zarówno od strony popytu, jak i podaży)¹³. Dane zaprezentowane na rysunku 4 wyjaśniają ukazane bardzo duże różnice w kształtowaniu się dynamiki wartości eksportu według subregionów i krajów.

Średnie ceny w eksporcie Meksyku i wszystkich krajów Ameryki Środkowej wzrosły w całym okresie 2001–2012 zaledwie nieco ponad 50%. Oznacza to, że obniżyły się one realnie dość wyraźnie (o ponad 30%). Średnie ceny w światowym eksporcie wzrosły bowiem o około 80%¹⁴. Ceny w eksporcie Brazylii zwiększyły się w badanym okresie ponad dwukrotnie, a w wywozie całego subregionu Ameryki Południowej aż ponad dwupółkrotnie (a więc w realnie odpowiednio o 30 i 43%). Na marginesie rozważań warto zauważyć, że wzrost średnich cen w wywozie całej Ameryki Łacińskiej był również wyższy od średniej światowej i wyniósł w ujęciu realnym 18%.

Rysunek 4. Wskaźniki cen eksportowych wybranych krajów i regionów Ameryki Łacińskiej w 2012 roku (2000 = 100)

Źródło: UNCTAD statistical database, <http://unctadstat.unctad.org> (6.11.2013).

Syntetycznym odzwierciedleniem wpływu nowych relacji cen na gospodarkę krajów Ameryki Łacińskiej jest kształtowanie się tempa ich wzrostu gospodarczego. O ile w latach 80. i 90. ubiegłego wieku średnioroczne tempo wzrostu PKB w całym regionie wyniosło około 2%, to w ubiegłej dekadzie wzrosło dwukrotnie

¹³ Por. J. Dudziński, *Ceny rynku międzynarodowego. Tendencje i mechanizm*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1998, s. 13.

¹⁴ Obliczenia własne na podstawie danych do rysunku 4.

– do 4%. Odmienna struktura towarowa eksportu spowodowała jednak, iż tempo wzrostu krajów Ameryki Południowej było wyraźnie wyższe (około 4,5%), podczas gdy w Meksyku i krajach Ameryki Środkowej wynosiło zaledwie 2%¹⁵.

3. Skutki zróżnicowania struktury geograficznej eksportu

Analizując kwestię struktury kierunkowej wywozu badanych subregionów i krajów (por. tabelę 2), należy przede wszystkim zwrócić uwagę na bardzo duże różnice w zakresie udziału państw rozwiniętych gospodarczo (w tym zwłaszcza USA), handlu wewnątrzregionalnego oraz krajów rozwijających się (w szczególności Chin) w wywozie poszczególnych subregionów i krajów.

Tabela 2. Struktura geograficzna eksportu Ameryki Łacińskiej w latach 2000–2012 (%)

Kraj lub region pochodzenia	Kraj lub region przeznaczenia				
	kraje rozwinięte		kraje rozwijające się		
	ogółem	w tym: USA	ogółem	w tym:	
				Ameryka	Chiny
	2000				
Kraje rozwijające się Ameryki ogółem, w tym:	76,1	59,3	22,7	17,5	1,1
Ameryka Środkowa	92,9	85,2	7,0	5,8	0,2
w tym: Meksyk	94,7	88,1	5,2	4,2	0,2
Ameryka Południowa	57,0	30,1	41,1	30,8	2,2
w tym: Brazylia	59,9	24,3	37,3	25,2	1,9
	2012				
Kraje rozwijające się Ameryki ogółem, w tym	57,6	39,5	40,6	20,2	9,1
Ameryka Środkowa	83,2	72,4	16,5	11,6	1,8
w tym: Meksyk	87,9	77,7	11,8	7,8	1,5
Ameryka Południowa	40,9	18,2	56,2	25,6	14,1
w tym: Brazylia	37,3	11,1	58,7	20,8	17,0

Źródło: UNCTAD statistical database, <http://unctadstat.unctad.org> (6.11.2013).

¹⁵ Por. S. Sosa, E. Tsounta, *A Bumpy Road Ahead*, „Finance and Development”, IMF, September 2013, s. 35–36; *Economic Growth in Latin America and the Caribbean: Structural Change and Export Development*, w: *Structural Change and Productivity Growth – 20 Years Later. Old Problems, New Opportunities*, United Nations, ECLAC, Santiago (Chile) 2008, s. 60–61.

W 2000 roku kraje rozwinięte gospodarczo dominowały – jako rynki zbytu – w eksporcie państw Ameryki Środkowej, a zwłaszcza Meksyku (udział blisko 95-procentowy). Wiązało się to z bardzo silną pozycją gospodarczą USA, na które przypadło wówczas ponad 85% eksportu całej Ameryki Środkowej i aż blisko 90% wywozu Meksyku. Wprawdzie w 2012 roku rola krajów rozwiniętych gospodarczo nieco spadła, lecz jest nadal dominująca. Udział USA w eksporcie Meksyku wynosi obecnie (2012 rok) blisko 80%, a w wywozie całego subregionu Ameryki Środkowej ponad 70%.

Na tym tle podkreślenia wymaga dość umiarkowany poziom obrotów Brazylii z krajami gospodarczo rozwiniętymi i z USA. Wprawdzie w 2000 roku na te rynki nadal przypadało odpowiednio 60% i blisko 25% ich eksportu, lecz zależność ta w XXI wieku zmniejszyła się bardzo wyraźnie. Obecnie na kraje rozwinięte gospodarczo przypada 37,1% wywozu Brazylii, a na USA zaledwie 11%.

Duża zależność Meksyku od krajów rozwiniętych gospodarczo (w tym zwłaszcza od USA) wiąże się ze – wspomnianym już – członkostwem Meksyku w NAFTA. Rzutuje ono, jak się wydaje, także na słaby rozwój handlu tego kraju z pozostałymi państwami Ameryki Łacińskiej. Ich udział w łącznym eksporcie Meksyku sięga bowiem obecnie zaledwie 7,8% (przy czym jeszcze w 2000 roku odsetek ten był prawie dwukrotnie niższy).

Brazyliia rozwijała natomiast dość intensywnie handel wewnątrzregionalny, co wiąże się z kolei także z uczestnictwem w regionalnym ugrupowaniu integracyjnym (MERCOSUR)¹⁶. Stąd też udział wspomnianych obrotów w łącznym eksporcie Brazylii wynosił w 2000 roku około ¼, a obecnie kształtuje się na względnie wysokim poziomie ponad 20%.

Całkowicie odmiennie kształtuje się także rola pozostałych krajów rozwijających się w wywozie Meksyku i Brazylii. W 2000 roku na wszystkie kraje rozwijające się przypadało zaledwie 5,2% całego eksportu Meksyku, a udział Chin był wręcz śladowy (0,2%). Obecnie rola krajów rozwijających się w wywozie z Meksyku wprawdzie nieco wzrosła, ale nadal jest niewielka (około 12%), a Chiny – jako rynek zbytu – pozostają nadal mało znaczącym partnerem handlowym (1,5% łącznego wywozu Meksyku i 1,8% całego subregionu Ameryki Środkowej).

W eksporcie Brazylii sytuacja wygląda natomiast zupełnie inaczej. Na kraje rozwijające się przypada bowiem obecnie aż blisko 60% wywozu tego państwa

¹⁶ Warto zauważyć, że powstanie i rozpoczęcie funkcjonowania NAFTA i MERCOSUR w zasadzie przypada na ten sam okres (pierwsza połowa lat 90. minionego stulecia).

(podczas gdy w 2000 roku odsetek ten kształtował się na poziomie poniżej 40%). Nastąpił zatem bardzo wydatny wzrost roli wspomnianej grupy krajów, co – jak podkreśla się w literaturze przedmiotu – jest istotnym czynnikiem sprzyjającym ekspansji eksportowej Brazylii (jak i innych państw o zbliżonej strukturze wywozu, eksportujących znaczne ilości towarów do Chin i innych krajów rozwijających się)¹⁷. Udział Chin w eksporcie Brazylii wzrósł w latach 2000–2012 bardzo wyraźnie, bowiem aż dziewięciokrotnie (z 1,9% do 17%).

Podsumowując tę część rozważań, dotyczących struktury geograficznej i jej przekształceń, można stwierdzić że – w odróżnieniu od wcześniejszych okresów rozwoju gospodarki światowej i handlu międzynarodowego – obecnie duży i rosnący udział krajów rozwijających się w eksporcie danego kraju czy regionu jest czynnikiem dynamizującym jego wywóz. Jako swoistą ciekawostkę można przytoczyć fakt, że wskazane zależności występują także w Afryce. W ostatnim okresie państwa afrykańskie, które charakteryzują się dużym wywozem do Chin, osiągają dobre wyniki eksportowe. Z kolei te z nich, które są silniej powiązane z państwami Unii Europejskiej, odznaczają się natomiast niskim (lub wręcz ujemnym) tempem wzrostu eksportu¹⁸.

Podsumowanie

Przeprowadzone w niniejszym opracowaniu rozważania pozwalają stwierdzić, że surowcowo-rolna specjalizacja eksportowa krajów i regionów okazuje się istotnym pozytywnym czynnikiem determinującym dynamikę eksportu w warunkach współczesnego handlu międzynarodowego. Subregiony Ameryki Łacińskiej, a także najważniejsze kraje tego regionu stanowią bardzo dobrą ilustrację wskazanej wcześniej zależności. Wynika to z faktu utrzymywania się w XXI wieku nowych, korzystnych dla surowców i żywności, długookresowych relacji cenowych.

Innym interesującym wnioskiem wynikającym się z przeprowadzonych badań – odbiegającym również wyraźnie od tradycyjnych ujęć prezentowanych w teorii międzynarodowych stosunków ekonomicznych – jest relatywnie nieko-

¹⁷ Eksperti UNCTAD wskazują w najnowszym raporcie, że tylko te kraje rozwijające się, które odznaczały się surowcowo-rolną strukturą wywozu i kierowały go do Chin, zwiększyły znacznie swój eksport. Por. *Trade and Development...*, s. 6.

¹⁸ Por. *ibidem*, s. 4.

rzystny wpływ powiązań instytucjonalnych z krajami rozwiniętymi gospodarczo (w tym przypadku chodzi przede wszystkim o członkostwo Meksyku w NAFTA). Z kolei silne pogłębienie związków gospodarczych z krajami rozwijającymi się, nawet odległymi geograficznie (zwłaszcza z Chinami), przynosi obecnie bardzo pozytywne skutki.

Ukazane wyżej tendencje, analizowane na przykładzie Ameryki Łacińskiej, obserwuje się obecnie w całym handlu międzynarodowym (w tym także w naszym kraju). Stanowią one wyraz ogólniejszego procesu przekształceń zachodzących we współczesnej gospodarce światowej, którego jednym z wyraźniejszych przejawów jest rosnąca rola krajów rozwijających się, a słabnąca dotychczasowych głównych ośrodków światowej gospodarki (USA, UE i Japonii).

Literatura

- Commodity Dependence and International Commodity Prices*, w: *Towards Human Resilience: Sustaining MDG Progress in an Age of Economic Uncertainty*, UNDP, New York 2011.
- Czarnecka-Gallas M., *The Efficiency of Industrial Policy in 21st Century? The Case of Brazil*, „Gospodarka Narodowa” 2013, nr 7–8.
- Dudziński J., *Ceny rynku międzynarodowego. Tendencje i mechanizm*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1998.
- Dudziński J., *Proces zwierania się nożyc cen w handlu międzynarodowym i jego przyczyny*, w: *Gospodarka międzynarodowa – wyzwania i nowe trendy*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu” 2011, nr 179.
- Dudziński J., Narękwicz J., *Nowe relacje cen w handlu międzynarodowym a eksport krajów Wspólnoty Niepodległych Państw*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2013, nr 756.
- Dudziński J., Narękwicz J., *Volume and Price as Factors of Poland's Export in the Light of other BSR Countries*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2012, nr 748, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, nr 29.
- Dudziński J., Narękwicz J., Wasiak I., *Price Movements in the International Trade and Asian Developing Countries' Exports*, w: *Innovation Sources of Economies in Eastern Asia*, red. B. Skulska, A.H. Jankowiak, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2012, nr 256.
- Economic Growth in Latin America and the Caribbean: Structural Change and Export Development*, w: *Structural Change and Productivity Growth – 20 Years Later: Old Problems, New Opportunities*, United Nations, ECLAC, Santiago (Chile) 2008.

- Encyklopedia PWN w trzech tomach*, t. 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Fung K.C., Garcia-Herrero A., Ospina M.N., *Latin American Commodity Export Concentration: Is There a China Effect?*, „BBVA Working Paper” 2013, No. 6.
- Latin America and the Caribbean in the World Economy 2011–2012. Continuing Crisis in the Centre and New Opportunities for Developing Economies*, United Nations, ECLAC, Santiago (Chile) 2012.
- Michałowski T., *Integracja w Ameryce Łacińskiej*, w: *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, red. R. Orłowska, K. Żołądkiewicz, PWE, Warszawa 2012.
- Mikłaszewski S., *Państwa Ameryki Środkowej i Południowej*, w: *Kraje rozwijające się w światowym systemie gospodarczym*, red. S. Mikłaszewski, Difin, Warszawa 2007.
- Narętkiewicz J., *Międzynarodowe obroty towarowe*, w: *Międzynarodowe stosunki gospodarcze. Wybrane zagadnienia*, red. J. Dudziński, H. Nakonieczna-Kisiel, Wydawnictwo Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu, Szczecin 2007.
- Page S., Hewitt A., *World Commodity Prices: Still a Problem for Developing Countries?*, Overseas Development Institute, London 2011.
- Sosa S., Tsounta E., *A Bumpy Road Ahead*, „Finance and Development”, IMF, September 2013.
- Tillmann W.K., *Latin America's Export Structure Needing Reform*, „Intereconomics” 1966, No. 2.
- Trade and Development Report 2013*, United Nations, New York–Geneva 2013.
- UNCTAD Handbook of Statistics 2012*, New York–Geneva 2012.
- UNCTAD statistical database*, <http://unctadstat.unctad.org> (6.11.2013).

EXPORT STRUCTURE AS A DETERMINANT OF EXPORT DYNAMICS IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL TRADE (THE CASE OF LATIN AMERICA)

Abstract

The paper presents an assessment of the scale and directions of impact of export structure (by commodity type and geographic region) as a significant determinant of export dynamics in contemporary international trade. The analysis focuses on the highly interesting region of Latin America. The first part of the study discusses the role of the Latin American countries and subregions in the global export. The following sections explore the differences among the regions and countries under analysis in terms of their export dynamics and structures as well as changes therein witnessed in the 21st century, particularly those resulting from export price movements.

The findings lead to a general conclusion that a commodity-oriented export structure of a country or region appears to be a significant contributor to its export dynamics in contem-

porary international trade. The reason behind is the new long-term price relations, observed in the 21st century, which are favourable to commodities.

Keywords: Latin American countries, international trade, export structure

JEL Codes: F10, F14

Translated by Joanna Bajera